

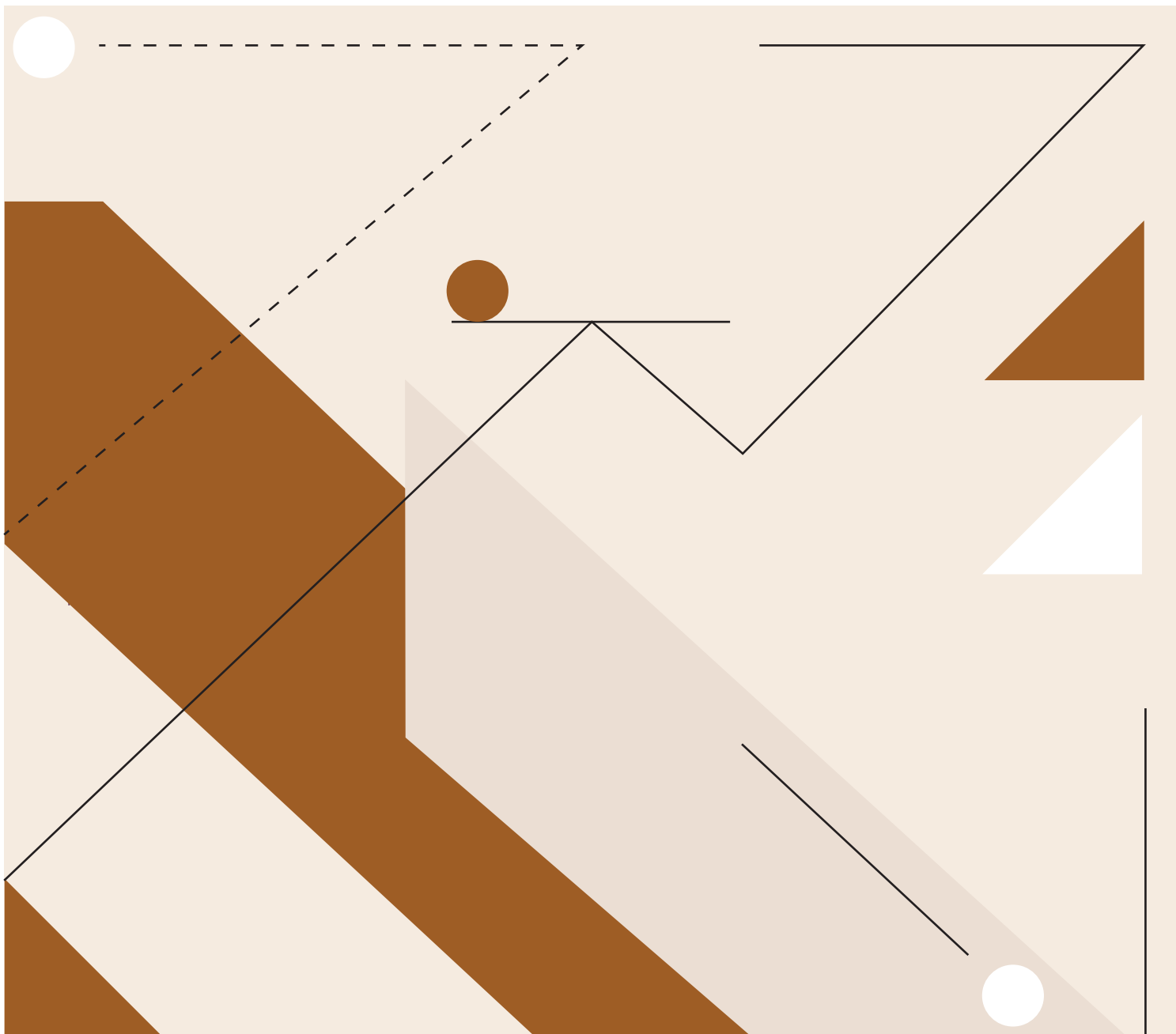

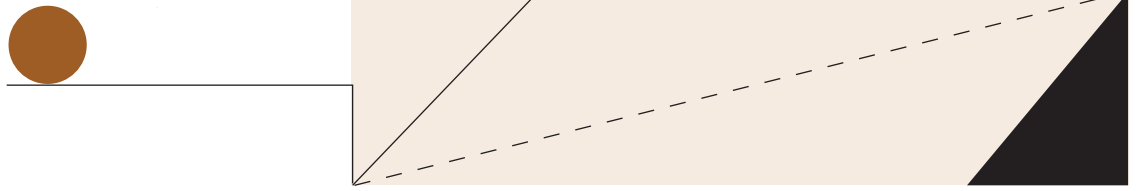
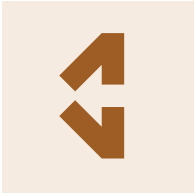
ΕΝΑ

Ινστιτούτο
Εναλλακτικών
Πολιτικών

ΔΟΜΙΚΗ ΑΔΙΚΙΑ: ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗΣ

Δρ. Άλεξ Μπράιαν
Διδάσκων στο Τμήμα Φιλοσοφίας του King's College του Λονδίνου

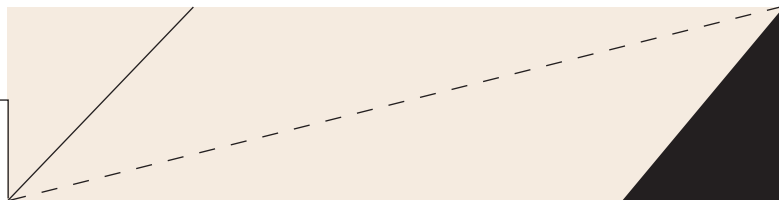

ΔΟΜΙΚΗ ΑΔΙΚΙΑ: ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΓΙΑ ΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΧΕΙΡΑΦΕΤΗΣΗΣ

Δρ. Άλεξ Μπράιαν
Διδάσκων στο Τμήμα Φιλοσοφίας του King's College του Λονδίνου

Μάιος 2020

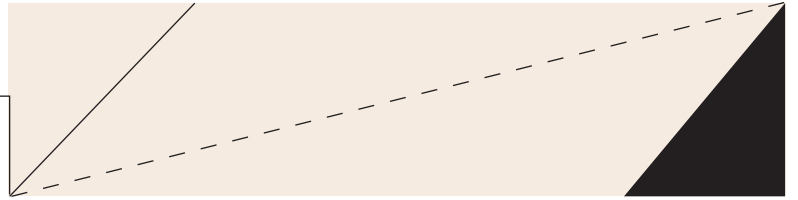
Δομική Αδικία: Εργαλείο για μια Πολιτική Χειραφέτησης

Του Άλεξ Μπράιαν*

Παρά τις πολλές σημαντικές τους διαφορές, η παγκόσμια φτώχεια (Ashford, 2013), η οικιακή εργασία που παρέχουν μετανάστες (Aragon & Jagger, 2018) και η ανεπαρκής πρόσβαση σε βασικά αγαθά (Young, 2011) είναι προφανώς όλες περιπτώσεις αδικίας. Σε καθεμιά από αυτές άνθρωποι υποφέρουν εξαιτίας της έλλειψης αγαθών ή ευκαιριών και είναι εκτεθειμένοι σε ένα ευρύ φάσμα περαιτέρω δεινών όπως η εκμετάλλευση, οι ασθένειες και η σωματική βία. Για τι είδους αδικία πρόκειται όμως σε αυτές τις περιπτώσεις; Φαινόμενα αυτού του είδους, που είναι τόσο περίπλοκα και ανόμοια μεταξύ τους, δεν μπορούν να γίνουν κατανοητά ως αποτέλεσμα των πράξεων οποιουδήποτε συγκεκριμένου δρώντα ή ομάδας. Ούτε και μπορούμε να εντοπίσουμε μία μόνο δομή ή σύστημα, ακόμη και σε παγκόσμιο επίπεδο, που να ευθύνεται γι' αυτά.

Ένας δημοφιλής τρόπος χαρακτηρισμού περιπτώσεων αυτού του είδους στην πρόσφατη φιλοσοφική βιβλιογραφία είναι διαμέσου της έννοιας της δομικής αδικίας (structural injustice). Όπως εκτίθεται στο έργο της πολιτικής φιλοσόφου Άιρις Μάριον Γιανγκ (Iris Marion Young), οι δομικές αδικίες είναι περιπτώσεις αδικίας που δεν είναι ούτε αμιγώς διαπροσωπικές (όπως το να κλέβεις γλυκά από ένα παιδί) ούτε και περιορίζονται στους κανόνες και τις πολιτικές ενός συγκεκριμένου θεσμού (Aragon & Jagger, 2018). Ενώ μια αμιγώς διαπροσωπική προσέγγιση θα επικεντρωνόταν στις προθέσεις ή την ηθική ευθύνη συγκεκριμένων δρώντων, η δομική προσέγγιση της αδικίας επισημαίνει τον τρόπο με τον οποίο άδικες καταστάσεις ή πρακτικές μπορεί να είναι προϊόντων ακούσιων συνεπειών άλλων κοινωνικών φαινομένων ή δομών. Οι δομικές αδικίες πηγάζουν, αντιθέτως, από υπάρχουσες κοινωνικές νόρμες και πρακτικές που οδηγούν συστηματικά στο να τίθεται μια ομάδα ανθρώπων σε μια κοινωνική θέση που την καθιστά ευάλωτη σε συγκεκριμένες απειλές.

* Ο Δρ. Άλεξ Μπράιαν είναι διδάσκων στο Τμήμα Φιλοσοφίας του King's College του Λονδίνου. Τα ερευνητικά του ενδιαφέροντα εστιάζουν στις οικονομικές επιπτώσεις της νεο-ρεπουμπλικανικής σύλληψης της ελευθερίας και στις δομικές μορφές κυριαρχίας.

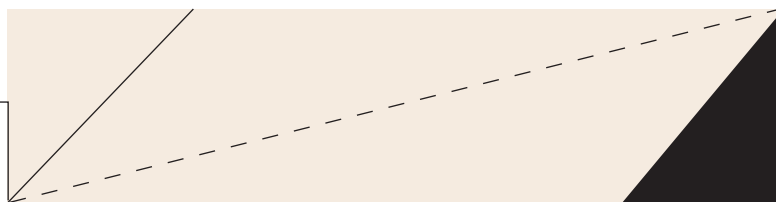

Η έννοια της δομικής αδικίας επιτρέπει σε όσους ασχολούνται με την προοδευτική πολιτική να κατανοήσουν ή να διαγνώσουν καλύτερα ορισμένες από τις πλέον διαδεδομένες και κατάφωρες αδικίες της σύγχρονης εποχής. Επιπλέον, παρέχει τη βάση μιας συζήτησης για το τι είδους υποχρεώσεις έχει, έναντι όσων τις υφίστανται, ο σημαντικός αριθμός ανθρώπων που με κάποιον τρόπο συμβάλλουν σε αυτές. Οι συλλογικές και ατομικές πράξεις που έχουν περισσότερο μελετηθεί στη φιλοσοφική βιβλιογραφία μπορούν να αποτελέσουν το αφετηριακό σημείο ώστε πολιτικοί δρώντες και διαμορφωτές πολιτικής να σκεφτούν πώς μπορούν να κερδίσουν τη στήριξη της κοινής γνώμης και πώς να ενσωματώσουν τη σημασία των υποχρεώσεων αυτών σε ένα ευρύτερο πολιτικό μήνυμα.

Θα ξεκινήσω παρουσιάζοντας τα διακριτικά εννοιολογικά γνωρίσματα της δομικής αδικίας, προτού παρουσιάσω μέρος της πρόσφατης φιλοσοφικής βιβλιογραφίας που συνδέει τη δομική αδικία με συναφή ζητήματα πολιτικής και φιλοσοφίας. Στη συνέχεια πραγματεύομαι το πώς να απαντήσουμε και να αντισταθούμε στις δομικές αδικίες. Στο τελευταίο μέρος διερευνώ το πώς η έννοια της δομικής αδικίας μπορεί να επικουρήσει την πολιτική πάλη και πρακτική της χειραφέτησης.

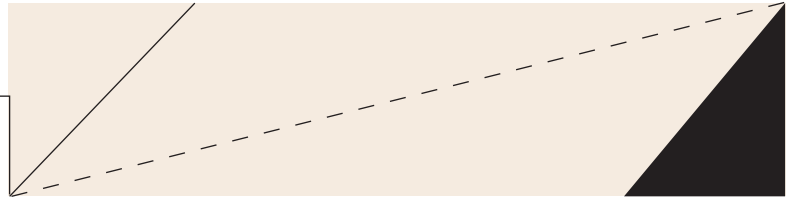
1. Τι είναι η δομική αδικία;

Τα παραδείγματα δομικής αδικίας που παρατίθενται στην αρχή αυτού του άρθρου λαμβάνουν όλα χώρα σε παγκόσμια κλίμακα και αφορούν τις ξεχωριστές πράξεις εκατομμυρίων ανθρώπων που ενεργούν με τρόπους οι οποίοι δεν είναι κατ' ανάγκη ηθικά κατακριτέοι. Μολονότι η ικανότητα της έννοιας της δομικής αδικίας να αναδεικνύει αυτές τις περιπτώσεις και να αναγνωρίζει το ιδιαίτερο είδος αδικίας για το οποίο πρόκειται είναι εξαιρετικά πολύτιμη, οι δομικές αδικίες μπορεί να είναι και τοπικές ή πιο περιορισμένες. Στο τελευταίο της βιβλίο *Responsibility for Justice*, που εκδόθηκε μετά το θάνατό της, η Γιανγκ εισάγει την [έννοια της] δομική[ς] αδικία[ς] με μια περίπτωση στέγασης στις ΗΠΑ. Περιγράφει την περίπτωση μιας ανύπαντρης μητέρας, της Σάντι, που αναγκάζεται να εγκαταλείψει το διαμέρισμά της στο κέντρο της πόλης, καθώς το κτίριο πωλείται σε εργολάβο. Ανακαλύπτοντας ότι τα μόνα διαμερίσματα στα οποία μπορεί να ανταπεξέλθει οικονομικά βρίσκονται μακριά από τη δουλειά της και το σχολείο του παιδιού της, αγοράζει ένα αυτοκίνητο για να μπορεί να μετακινείται. Καθώς ψάχνει να αγοράσει ένα κακής ποιότητας διαμέρισμα, ανακαλύπτει ότι ο μεσίτης, όπως είναι η συνήθης πρακτική, ζητάει το ενοίκιο τριών μηνών ως προκαταβολή. Έχοντας αγοράσει το αυτοκίνητο, η Σαντι αδυνατεί να καταβάλει αυτό το ποσό, και αυτή και το παιδί της καταλήγουν να κοιμούνται, άστεγοι, στο αυτοκίνητο.

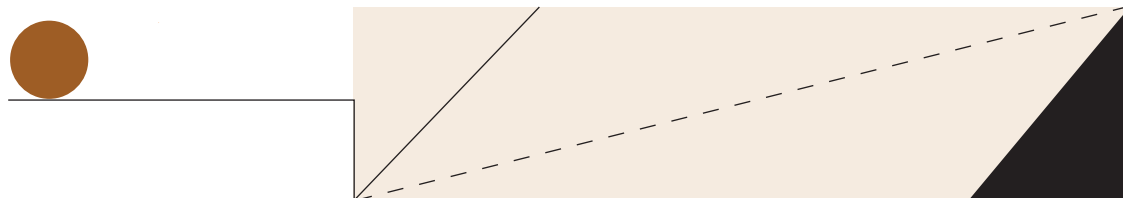
Όπως εξηγεί η Γιανγκ, η αδικία που υφίσταται η Σάντι είναι προφανής, αλλά δεν είναι εύκολο να προσδιοριστεί. Δεν μπορεί να αποδοθεί σε κανέναν συγκεκριμένο δρώντα ή κακόβουλη απόφαση. Στο κάτω κάτω, ο εργολάβος μπορεί να ισχυριστεί ότι η απόφασή του να αγοράσει το κτίριο ήταν επιχειρηματική ανάγκη και ο μεσίτης ότι η απαίτηση καταβολής του μισθώματος τριών μηνών είναι ο τρόπος που λειτουργεί η αγορά στο σύνολό της και όχι δική του επιθυμία. Η αδικία που υφίσταται είναι, αντιθέτως, για να χρησιμοποιήσω έναν όρο της Γιανγκ, ένα πολύ «πεζό» είδος αδικίας, που οφείλεται σε μια σειρά συνηθισμένων κοινωνικών πρακτικών και διαδικασιών οι οποίες φέρνουν ορισμένες ομάδες ανθρώπων σε μια θέση που τους καθιστά ευάλωτους στην απειλή της αστεγίας ή της ανασφάλειας, ενώ επιτρέπει σε άλλους να ακμάσουν (Young, 2011, 52). Αυτές, στην προκειμένη περίπτωση, περιλαμβάνουν: τη στέγαση και την αυτοδιοικητική πολιτική (τόσο την τρέχουσα όσο και εκείνη του παρελθόντος, που ίσως ανατρέχει δεκαετίες ή ακόμη και αιώνες πίσω), την κατανομή πλούτου και πόρων, την πρόσβαση σε δανεισμό, τους κανόνες του καθεστώτος της ιδιοκτησίας, την κατανομή των ευκαιριών εκπαίδευσης και επαγγελματικής ανέλιξης, τους χαμηλούς μισθούς και πολλά άλλα.

Συνέπεια όλων αυτών των διαδικασιών είναι ότι συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων οδηγούνται σε μια θέση που τις καθιστά ευάλωτες στο είδος των απειλών που υφίσταται η Σάντι: εκτόπιση, επισφάλεια, φτώχεια και αστεγία. Οι άνθρωποι αυτοί στερούνται την επιλογή της οικονομικά προσιτής, κατάλληλης και βιώσιμης στέγης. Αυτοί οι περιορισμοί δεν είναι αποτέλεσμα μιας επιλογής που έκανε η Σάντι, αλλά της κοινωνικής της θέσης. Όπως και μια σειρά κατοίκων των αστικών κέντρων, έτσι κι αυτή είναι εκτεθειμένη στον κίνδυνο του εκτοπισμού λόγω της οικοδομικής δραστηριότητας, εξαιτίας της σχετικής έλλειψης πλούτου και της εξάρτησής της από τις δημόσιες συγκοινωνίες. Όμως η κοινωνική της θέση δεν εξηγείται μόνο σε σχέση με τη στεγαστική της κατάσταση, αλλά βασίζεται και σε ορισμένες από τις πλέον σημαντικές δομικές νόρμες των σύγχρονων κοινωνιών. Ως γυναίκα, δεν βρίσκεται μόνο σε μειονεκτική θέση στην αγορά εργασίας, αλλά υπόκειται και σε έμφυλα πρότυπα που έχουν ως αποτέλεσμα να λειτουργεί ως η κύρια φροντιστής του παιδιού της, γεγονός που επιδεινώνει την ευάλωτη θέση της.

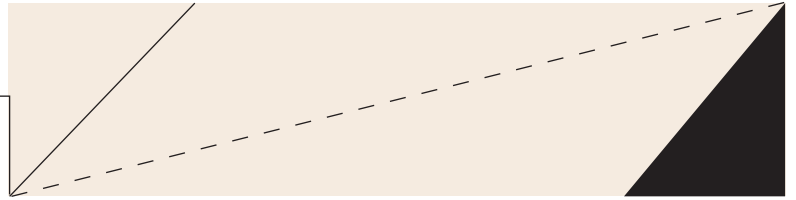
Οι δομικές αδικίες λοιπόν είναι εκείνες οι αδικίες που δεν είναι αμιγώς διαπροσωπικές ή θεσμικές, αλλά προϊόν μιας ευρείας δέσμης ενεργειών πολλών δρώντων, που υπαγορεύονται από κοινωνικά πρότυπα και πρακτικές. Μπορούμε έτσι να κατανοήσουμε τις δομικές αδικίες χωρίς να επισκιάζεται ή να διαγράφεται ο ρόλος της εμπρόθετης δράσης στην καλλιέργεια των γενικότερων συνθηκών και των θεσμικών προτύπων και κανόνων μέσω των οποίων θεσπίζονται αυτές οι αδικίες. Για παράδειγμα, το παγκόσμιο φαινόμενο των μεταναστών οικιακών εργατών –όπου εκατομμύρια άνθρωποι, κυρίως γυναίκες, από χώρες του νότιου ημισφαιρίου βρίσκουν δουλειά ως οικιακοί εργάτες σε άλλες χώρες, συνήθως στη Δύση ή στη Μέση Ανατολή– είναι μια περίπτωση δομικής αδικίας που εκφεύγει του ελέγχου οποιουδήποτε μεμονωμένου κράτους. Μπορούμε να την αναγνωρίσουμε ως τέτοια, σημειώνοντας παράλληλα ότι το γενικότερο ιστορικό και οικονομικό πλαίσιο που κάνει τις γυναίκες στις χώρες αυτές να φεύγουν στο εξωτερικό, το οποίο ευνοεί τη ζήτηση (ενός ορισμένου είδους) για οικιακές εργάτριες σε άλλα μέρη του κόσμου, περιλαμβάνει μορφές καταπίεσης και κυριαρχίας που είναι με πιο εμφανή τρόπο εμπρόθετες και διαπροσωπικές.

Οι δομικές αδικίες, όπως όλες οι αδικίες, λαμβάνουν χώρα στο πλαίσιο της αποικιακής εκμετάλλευσης, της πολιτικής κυριαρχίας κ.λπ. Το να χαρακτηριστεί κάτι «δομική αδικία» υποδηλώνει ότι *δεν είναι προϊόν μιας μεμονωμένης πράξης ή ενός μεμονωμένου δρώντα*, ότι οι όροι της αδικίας δημιουργούνται και αναπαράγονται διαρκώς εκ νέου από δρώντες με διαφορετικούς βαθμούς εμπλοκής σε ολόκληρο τον κόσμο. Ορισμένοι φιλόσοφοι εξέλαβαν ως αδυναμία την άρνηση της Γιανγκ να ενσωματώσει στο μοντέλο της την προσωπική ευθύνη και εισήγαγαν πρόσθετες βαθμίδες ευθύνης, όπως τη «δομική συνενοχή», ώστε να καταδειχθεί η μεγαλύτερη συμβολή ορισμένων δρώντων στη δημιουργία αυτών των αδικιών σε σχέση με άλλους (Aragon & Jagger, 2018· Ashford, 2013· Lu, 2017). Είτε δεχθούμε αυτές τις επισημάνσεις είτε όχι, είναι ξεκάθαρο ότι σε όλες τις περιπτώσεις δομικής αδικίας εμπλέκεται τεράστιος αριθμός ανθρώπων που δεν μπορούν επί της ουσίας να θεωρηθούν υπαίτιοι ή συνένοχοι, οι οποίοι ωστόσο φέρουν πολιτική ευθύνη. Για παράδειγμα, είτε θεωρούμε τα στελέχη και τους μετόχους πολυεθνικών εταιριών ενέργειας υπαίτια για τις αδικίες που σχετίζονται με την εξόρυξη ορυκτών καυσίμων και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της χρήσης τους για την παραγωγή ενέργειας είτε όχι, ο τεράστιος αριθμός ανθρώπων που καταναλώνει ορυκτά καύσιμα μπορεί να θεωρηθεί ότι υπέχει την πολιτική ευθύνη της θεραπείας αυτών των αδικιών, παρότι δεν μπορεί επί της ουσίας να θεωρηθεί υπαίτιος ή συνένοχος στην παραγωγή τους.

Ως τέτοιες, οι δομικές αδικίες δεν μπορούν να θεραπευθούν ή να ελεγχθούν από οποιονδήποτε μεμονωμένο δρώντα ή άτομο. Ούτε και είναι η συμμετοχή στην παραγωγή ή αναπαραγωγή μιας δομικής αδικίας ηθικά μεμπτή. Όπως γράφει η Γιανγκ (2011, 73): «Είναι δυνατόν, ακόμη και πιθανό, ορισμένοι άνθρωποι να μπορούν δικαίως να ισχυριστούν ότι οι ατομικές τους αλληλεπιδράσεις με άλλους είναι αψεγάδιαστες, ενώ την ίδια στιγμή συνεισφέρουν τα μάλα στη δημιουργία και αναπαραγωγή της δομικής αδικίας». Η Σάντι, ο μεσίτης, ο σπιτονοικοκύρης, οι τοπικές και πολιτειακές αρχές και όλοι οι άλλοι δρώντες που εμπλέκονται στην περίπτωση που περιγράψαμε παραπάνω δεν χρειάζεται να κάνουν κάτι μεμπτό για να προκληθεί η κοινωνική αδικία (Powers & Faden, 2019, 113-4).

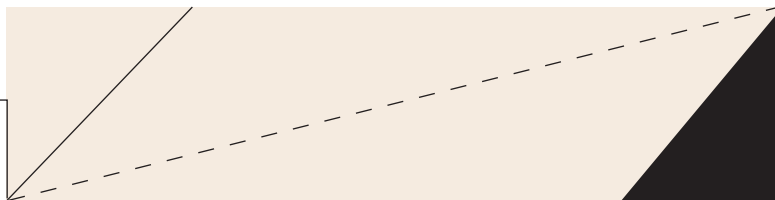
Εάν κανείς δεν μπορεί να θεωρηθεί υπαίτιος ή ηθικά υπεύθυνος για αυτές τις αδικίες όμως, είναι λογικό να αναρωτηθούμε πώς είναι ποτέ δυνατόν να επανορθωθούν. Ένα από τα διακριτικά γνωρίσματα της δομικής αδικίας κατά τη Γιανγκ είναι ότι –όπως είναι φυσικό, δεδομένου ότι συχνά όλοι οι εμπλεκόμενοι έχουν ενεργήσει με ηθικά αποδεκτό τρόπο– δεν επικεντρώνεται στην απόδοση ευθυνών. Για να επιληφθούμε περιπτώσεων δομικής αδικίας απαιτείται, αντίθετα, μια προσέγγιση στραμμένη στο μέλλον, στο πλαίσιο της οποίας άτομα που συμμετέχουν σε θεσμούς και πρακτικές που παράγουν ή αναπαράγουν αυτές τις αδικίες θεωρείται ότι υπέχουν μια όχι ηθική αλλά πολιτική ευθύνη να τις καταπολεμήσουν. Το να κατανοήσουμε τι είδους υποχρεώσεις μπορεί να έχουμε ως αποτέλεσμα αυτής της ευθύνης και με ποιον τρόπο μπορούμε να τις εκπληρώσουμε έχει τόσο πολιτικές όσο και φιλοσοφικές προεκτάσεις.

2. Οικονομική και επιστημολογική δομική αδικία

Για να αποσαφηνίσουμε περισσότερο την έννοια της δομικής αδικίας, μπορούμε να εξετάσουμε δύο τρόπους με τους οποίους εφαρμόστηκε, στην πρόσφατη φιλοσοφική βιβλιογραφία, σε εξέχουσες πολιτικές υποθέσεις. Όπως υπαινίχθηκα παραπάνω, η παγκόσμια οικονομία είναι μια περίπλοκη υπόθεση που μπορεί να κατανοηθεί τόσο ως ενιαία μορφή δομικής αδικίας όσο και ως αποτελούμενη από ένα πλήθος επιμέρους δομικών αδικιών. Για παράδειγμα, όπως υποστήριξε η Λίζα Χέρτσογκ (Lisa Herzog, 2019), τα παγκόσμια αποθεματικά νομίσματα, στο γενικότερο πλαίσιο του παγκόσμιου χρηματοοικονομικού καπιταλισμού, λειτουργούν συστηματικά με τρόπο που ευνοεί κάποιους σε βάρος άλλων. Συγκεκριμένα, το γεγονός ότι τα αποθεματικά αυτά νομίσματα λειτουργούν και ως εθνικά νομίσματα σημαίνει ότι το παγκόσμιο χρηματοοικονομικό σύστημα μεροληπτεί υπέρ εκείνων των χωρών που τα ελέγχουν και τα χρησιμοποιούν. Αυτό, σημειώνει η Χέρτσογκ, μπορούμε να το διακρίνουμε ιδιαίτερα όταν οι οφειλέτριες χώρες υποχρεώνονται να αποπληρώσουν τα δάνειά τους σε δολάρια ή ευρώ. Άλλες χώρες εξαρτώνται από τις αποφάσεις των θεσμών που οργανώνουν και διαχειρίζονται τα κυρίαρχα αυτά νομίσματα (λ.χ. η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ ή η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα). Επιπλέον, οι χώρες που έχουν βρεθεί στην πλέον μειονεκτική θέση στο πλαίσιο της παγκόσμιας οικονομίας είναι εκείνες που είναι πιο ευάλωτες σε αυτές τις αποφάσεις, όπως η πλειονότητα των αναπτυσσόμενων χωρών, που συνήθως έχουν μεγαλύτερα συναλλαγματικά αποθέματα (Herzog, 2016). Για να αντιμετωπιστεί αυτή η αδικία, μπορεί να απαιτείται να μετασχηματιστεί η βασική δομή της διεθνούς οικονομίας μέσω της εγκαθίδρυσης ισχυρότερων διεθνών θεσμών ώστε να διασφαλίζεται ότι το ευρύτερο πλαίσιο δεν θα εμπεριέχει αυτές τις δομικές ανισότητες.

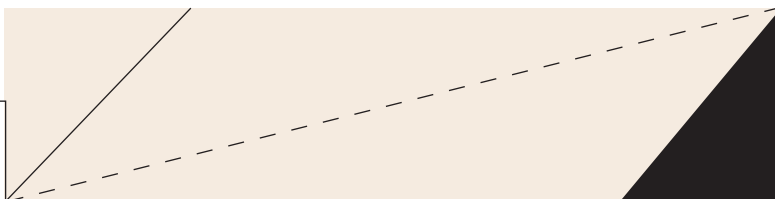
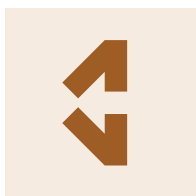
Η έννοια της δομικής αδικίας συγγενεύει, επίσης, με εκείνη της δομικής κυριαρχίας. Στη νεο-ρεπουμπλικανική πολιτική σκέψη η δομική κυριαρχία περιλαμβάνει την υποταγή ατόμων ή ομάδων στην αυθαίρετη –δηλαδή ανεξέλεγκτη– εξουσία άλλων (Gourevitch, 2013· Cicerchia, 2019). Παραδειγματική μορφή δομικής κυριαρχίας αποτελεί η αγορά εργασίας, καθώς οι εργαζόμενοι υπόκεινται στην αυθαίρετη εξουσία των καπιταλιστών εντός του εργασιακού χώρου, στο κείμενο της σύμβασης εργασίας ή όταν μένουν άνεργοι. Οι έννοιες της δομικής αδικίας και της δομικής κυριαρχίας διαπλέκονται, παρότι έχουν διαφορετικές εννοιολογικές ρίζες. Περιπτώσεις δομικής κυριαρχίας, για παράδειγμα, αποτελούν συχνά και περιπτώσεις δομικής αδικίας, όπου η ευάλωτη θέση της ομάδας που βρίσκεται συστηματικά σε μειονεκτική θέση είναι προς όφελος άλλων.

Πέραν των εργαζομένων στην αγορά εργασίας, αυτό το βλέπουμε στην αυθαίρετη εξουσία στην οποία υπόκεινται οι γυναίκες σε σεξιστικές κοινωνίες, λόγω των διανεμητικών και επιστημολογικών αδικιών τις οποίες υφίστανται (Bohman, 2012). Όπως υποστηρίζει η Χέρτσογκ (2019, 5): «Τα αποθεματικά νομίσματα μπορούν να συμβάλουν στην κυριαρχία εάν οι χώρες βρεθούν σε μια θέση στην οποία διακυβεύεται ο αυτοπροσδιορισμός τους. Αυτό μπορεί ιδίως να συμβεί εάν μια χώρα χωρίς αποθεματικό νόμισμα κυριαρχείται επίσης με άλλους τρόπους (π.χ. επειδή εξαρτάται από εμπορικές σχέσεις με άλλες χώρες για βασικά αγαθά), [γεγονός που] παράγει σωρευτικά αποτελέσματα».

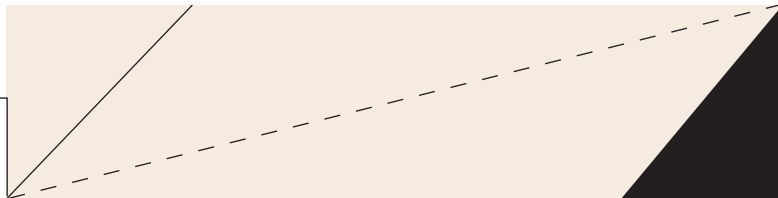
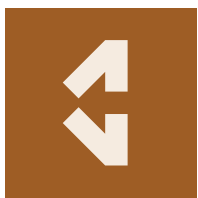
3. Καταπολεμώντας τη δομική αδικία

Όσοι συμβάλλουν κατά κάποιο μικρό μέρος στην παραγωγή και αναπαραγωγή δομικών αδικιών -δηλαδή σχεδόν όλοι μας, σε διαφορετικούς βαθμούς- έχουν ευθύνη να προσπαθήσουν να θεραπεύσουν αυτές τις αδικίες. Υπάρχουν δύο προσεγγίσεις που κατέχουν εξέχουσα θέση στον δημόσιο διάλογο, οι οποίες, κατά τη Γιανγκ τουλάχιστον, δεν ανταποκρίνονται αποτελεσματικά σε αυτές τις ευθύνες. Σύμφωνα με την πρώτη, μπορεί τα άτομα να επιδιώξουν να εκπληρώσουν τις υποχρεώσεις τους διασφαλίζοντας ότι οι αλληλεπιδράσεις τους με άλλους, ιδίως με θύματα δομικής αδικίας, είναι ηθικά δίκαιες και αξιέπαινες. Για παράδειγμα, ένας δυτικός μπορεί να αποφασίσει να μεταχειρίζεται την μετανάστρια οικιακή εργάτρια που απασχολεί καλά, ίσως ακόμη και να καταβάλει κάθε δυνατή προσπάθεια για να βελτιώσει την κατάστασή της. Σύμφωνα με τη δεύτερη προσέγγιση, τα άτομα μπορεί απλά να επιδιώξουν «να μη λερώσουν τα χέρια τους», επιλέγοντας να απέχουν από οποιεσδήποτε πρακτικές παράγουν αυτές τις αδικίες, καλλιεργώντας ίσως οι ίδιοι την τροφή τους, επιλέγοντας να μην αγοράσουν ρούχα συγκεκριμένων εταιριών που συνδέονται με τη νεκρομετάλλευση φθηνής εργατικής δύναμης κ.λπ. Καμία από αυτές τις προσεγγίσεις δεν είναι επαρκής: καθώς η αδικία είναι δομική και όχι διαπροσωπική, δεν επιδέχεται διόρθωση με διαπροσωπικά μέσα· και η εμπλοκή σε αυτές τις αδικίες είναι συχνά αναπόφευκτη, κληρονομιά προνομίων που κερδήθηκαν στο παρελθόν (Aragon & Jagger, 2018, 453).

Αντίθετα, έχουμε ευθύνη να αναμορφώσουμε τους θεσμούς και τις δομές που παράγουν τις συστημικές αυτές αδικίες. Το πώς θα καταφέρουμε να το κάνουμε αυτό εναπόκειται σε μεγάλο βαθμό σε μας και απαιτεί συγκριτικές εκτιμήσεις ως προς την αποτελεσματικότητα διαφορετικών επιλογών. Η Γιανγκ ισχυρίζεται ότι μόνο η συλλογική δράση μπορεί να παραγάγει λυσιτελώς αυτά τα αποτελέσματα: «Μοιραζόμαστε την ευθύνη τού να οργανώσουμε τα μέσα αλλαγής του τρόπου λειτουργίας των διαδικασιών, ώστε αυτές να οδηγούν σε λιγότερη αδικία». Σε αντίθεση με ατομικιστικές προσεγγίσεις, σαν αυτές που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη παράγραφο, η συλλογική δράση επιδιώκει να χρησιμοποιήσει υφιστάμενους θεσμούς -κυρίως το κράτος- για να εργαστεί για την αντιμετώπιση αυτών των αδικιών με διάφορους τρόπους. Αυτό θα μπορούσε να περιλαμβάνει μια σειρά μέτρων, από πολιτικές καμπάνιες και ακτιβιστικές δράσεις έναντι εθνικών ή διεθνών θεσμών μέχρι τη στήριξη ΜΚΟ και φιλανθρωπικών ιδρυμάτων που εργάζονται προς όφελος όσων υφίστανται την αδικία.

Υπάρχει ο φόβος ότι το να περιγράψουμε την παγκόσμια φτώχεια ή την οικιακή εργασία που παρέχουν μετανάστες με όρους δομικής αδικίας μπορεί να προκαλέσει ένα αίσθημα μοιρολατρίας σε όσους από εμάς ζούμε στο βόρειο ημισφαίριο ως προς την ικανότητά μας να τα επιλύσουμε. Δίχως το ηθικό κίνητρο που συνοδεύει την απόδοση ενοχής ή ευθύνης, θα κινητοποιούνται επαρκώς τα άτομα ώστε να συμμετέχουν σε θεσμούς που μπορούν να βελτιώσουν την κατάσταση; Η Γιανγκ πιστεύει ότι το να αποφύγουμε κατηγορίες ενοχής μπορεί στην πραγματικότητα να βοηθήσει στο να κινητοποιηθούμε να δράσουμε, καθώς έτσι μπορεί να αποφευχθεί η αμυντική στάση την οποία συχνά υιοθετούν τα άτομα απέναντι σε τέτοιες κατηγορίες (Young, 2003, 16). Η αμυντική αυτή στάση μπορεί η ίδια να αποτελέσει μείζον εμπόδιο στη δομική αλλαγή, καθώς τα άτομα νιώθουν ότι δέχονται επίθεση ή θεωρούν ανυπόστατη την κατηγορία ότι ευθύνονται άμεσα (όπως φάνηκε ξεκάθαρα στις πρόσφατες συζητήσεις περί σεξισμού στη δημόσια σφαίρα, όπου η αμυντική αυτή στάση έχει εξαλείψει την πιθανότητα σοβαρού στοχασμού πάνω στα έμφυλα πρότυπα). Εάν απομακρυνθούμε από τη λογική της ενοχής, μπορεί να αποφύγουμε αυτές τις δυσκολίες, μετατοπίζοντας την εστίαση στο πώς οι δομικές αδικίες μπορούν να αντιμετωπιστούν.

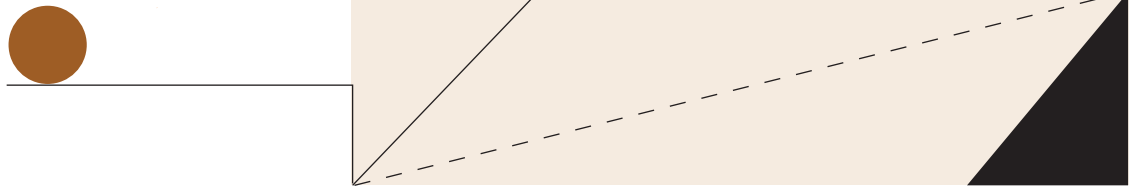

4. Δομική αδικία και πολιτική χειραφέτησης

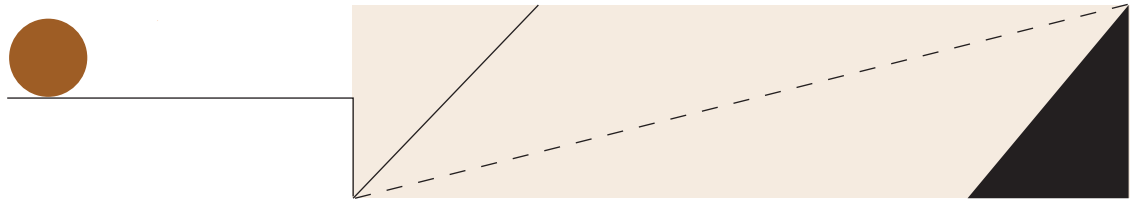
Η έννοια της δομικής αδικίας μπορεί να φανεί χρήσιμη σε όσους ασχολούνται με την πολιτική της χειραφέτησης με πολλούς τρόπους. Ένας από αυτούς είναι ότι μας βοηθάει να καταλάβουμε ορισμένες από τις πλέον κατάφωρες αδικίες σε παγκόσμια κλίμακα, οι οποίες, σε διαφορετική περίπτωση, θα θεωρούνταν περιπτώσεις καταπίεσης ή απλώς θεσμικής αδικίας, παρέχοντας έτσι μια ασφαλέστερη βάση για την αντιμετώπισή τους. Επιπρόσθετα, ο ρόλος της συλλογικής δράσης στην καταπολέμηση των δομικών αδικιών καταδεικνύει έναν τρόπο με τον οποίο η συλλογικότητα μπορεί να εξακολουθήσει να αποτελεί κρίσιμη πολιτική δύναμη σε μια εποχή παγκόσμιου καπιταλισμού, ανισότητας και αυξανόμενης εξατομίκευσης.

Τα μέσα για να το κάνουμε αυτό είναι οπωσδήποτε σύμφυτα με τη ριζοσπαστική προοδευτική πολιτική. Μία διάσταση είναι ότι, όπως ισχυρίζεται η Γιανγκ, αυτοί που είναι ευάλωτοι στις δομικές αδικίες είναι αυτοί που βρίσκονται στην καλύτερη θέση να ηγηθούν θεσμικών προσπαθειών για την αντιμετώπισή τους, λόγω του ισχυρού ενδιαφέροντός τους για την επιτυχία αυτών των προσπαθειών και της γνώσης τους για τις πιθανές επιπτώσεις και τις ακούσιες συνέπειες διαφόρων πολιτικών και μεταρρυθμίσεων. Πράγματι, τα άτομα αυτά μπορεί να έχουν ευθύνη να αποκρούσουν αυτές τις αδικίες με κάποιον τρόπο (Jugon & Υρί, 2019). Μία άλλη διάσταση είναι το πρωτείο της συλλογικής δράσης ως μέσο μετασχηματισμού της κοινωνίας για τον τερματισμό της δομικής αδικίας. Σε ένα εξαιρετικά ατομικιστικό κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο, η υπόσχεση της συλλογικής δράσης ως τρόπος να περιοριστούν αυτές οι δομικές αδικίες -να μειωθεί η παγκόσμια φτώχεια, να μετασχηματιστούν τα κοινωνικά και οικονομικά αίτια της οικιακής εργασίας μεταναστών, να διασφαλιστεί ότι η οικονομική και αξιοπρεπής κατοικία θα είναι προσβάσιμη από όλους- όχι μόνο αξίζει να επιδιωχθεί καθεαυτή, αλλά μπορεί να καταδείξει και την ορθότητα των προσεγγίσεων της συλλογικότητας γενικότερα.

Η έννοια της δομικής αδικίας παρέχει έναν τρόπο να σκεφτούμε πολλές από τις πλέον επείγουσες μορφές αδικίας των σύγχρονων κοινωνιών που μπορεί να είναι χρήσιμος για την προώθηση μιας ριζοσπαστικής πολιτικής. Το να συλλάβουμε αδικίες όπως η έλλειψη κατοικιών, η παγκόσμια φτώχεια και η οικιακή εργασία των μεταναστών ως δομικού χαρακτήρα δείχνει ότι τα προβλήματα αυτά δεν μπορούν να επιλυθούν απλά μέσω πιο ορθολογικών πολιτικών ή φιλανθρωπιών.

Απαιτούν, αντίθετα, το μετασχηματισμό μιας παγκόσμιας οικονομικής τάξης που θίγει συστηματικά συγκεκριμένες ομάδες ανθρώπων. Αν συνδυάσουμε αυτή την κριτική ανάλυση της παγκόσμιας αδικίας με μια κατανόηση της συλλογικής δράσης ως μέσου θεραπείας αυτής, η εννοιολογική διάρθρωση της δομικής αδικίας παντρεύει παραδοσιακά αριστερά μέσα πολιτικής με μια καινοτόμα εννοιολογική σύλληψη που μπορεί να μας βοηθήσει να κατανοήσουμε καλύτερα τα εμπόδια που χρειάζεται να υπερπηδηθούν.

Βιβλιογραφία

Aragon, C. & Jagger, A. M. (2018) Agency, Complicity, and the Responsibility to Resist Structural Injustice, *Journal of Social Philosophy*, Vol 49(3), pp 439-460.

Ashford E. (2013) Severe Poverty as a Systemic Human Rights Violation. In Gillian Brock (Ed.), *Cosmopolitanism Versus Non-Cosmopolitanism: Critiques, Defenses, Reconceptualizations* (pp.129-155). Oxford: Oxford University Press.

Bohman, J. (2012) Domination, Epistemic Injustice, and Republican Epistemology, *Social Epistemology: A Journal of Knowledge, Culture and Policy*, Vol 26(2), pp 175-187.

Gourevitch, A. (2013) Labor Republicanism and the Transformation of Work, *Political Theory*, Vol 41(4), pp 591-617.

Herzog, L. (2017) What Could Be Wrong with a Mortgage? Private Debt Markets from a Perspective of *Structural Injustice*, *Journal of Political Philosophy*, Vol 25(4), pp 411-434.

Herzog, L. (2019) Global reserve currencies from the perspective of structural global justice: distribution and domination, *Critical Review of International Social and Political Philosophy*, Online First.

Jugov, T. & Ypi, L. (2019) Structural Injustice, Epistemic Opacity and the Responsibilities of the Oppressed, *Journal of Social Philosophy*, Vol 50, pp 7-27.

Lu, C. (2017) Responsibility, Structural Injustice, and Structural Transformation, *Ethics and Global Politics*, Vol 11, pp 42-57.

Powers, M. & Faden, R. (2019) *Structural Injustice: Power, Advantage, and Human Rights*, Oxford: Oxford University Press.

Young, I. M. (2003) *Political Responsibility and Structural Injustice, The Lindley Lecture*, University of Kansas.

Young, I. M. (2011) *Responsibility of Justice*, Oxford: Oxford University Press.

ENA
Institute
for Alternative
Policies

Institute for Alternative Policies ENA
8 Zalokosta Str.,
10671, Athens, Greece
+30 210 364 7912

info@enainstitute.org
enainstitute.org

